HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חזינא ליה אזל אוקמיה להדי יומא בתקופת תמוז א"ל איסתכל ביה א"ל לא מצינא א"ל יומא דחד משמשי דקיימי קמי דקודשא בריך הוא אמרת לא מצינא לאיסתכלא ביה שכינה לא כל שכן אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה בעינא דאיצבית ליה נהמא לאלהיכו אמר ליה לא מצית אמאי נפישי חילוותיה א"ל איברא אמר ליה פוק צבית לגידא דרביתא דרויחא עלמא טרח שיתא ירחי קייטא אתא זיקא כנשיה לימא טרח שיתא ירחי דסיתוא אתא מיטרא טבעיה בימא א"ל מאי האי אמר ליה הני כנושאי זלוחאי דאתו קמיה א"ל אי הכי לא מצינא א"ל בת קיסר לר' יהושע בן חנניה אלהיכון נגרא הוא דכתיב [1]המקרה במים עליותיו אימא ליה דנעביד לי חדא מסתוריתא אמר לחיי בעא רחמי עלה ואינגעה אותבה בשוקא דרומי ויהבי לה מסתוריתא דהוו נהיגי דכל דמנגע ברומי יהבו ליה מסתוריתא ויתיב בשוקא וסתר דוללי כי היכי דליחזו אינשי וליבעי רחמי עליה יומא חד הוה קא חליף התם הות יתבא וסתרה [א]דוללי בשוקא דרומאי אמר לה שפירתא מסתוריתא דיהב ליך אלהי אמרה ליה אימא ליה לאלהיך לשקול מאי דיהב לי אמר לה אלהא דידן [ב]מיהב יהיב משקל לא שקיל אמר רב יהודה שור כרסתן ופרסתן רב רישיה ורב גנובתיה וחילופא בחמרא למאי נפקא מינה [ג]למקח וממכר ואמר רב יהודה [ד]שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר [2]ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן מקרן כתיב ואמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון [ה]קרניו קודמות לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים מקרין ברישא והדר מפרים מסייע ליה לר' יהושע בן לוי [ו]דאמר ריב"ל כל מעשה בראשית בקומתן נבראו [ז]בדעתן נבראו בצביונם נבראו שנאמר [3]ויכולו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי צבאם ⊖אלא צביונם דרש רבי חנינא בר פפא [4]יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקב"ה [ח][5]למינהו באילנות נשאו דשאים קל וחומר בעצמן אם רצונו של הקב"ה בערבוביא למה אמר למינהו באילנות ועוד ק"ו ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו אנו עאכ"ו מיד כל אחד ואחד יצא למינו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו בעי רבינא [א]הרכיב שני דשאים זה על גב זה

לר'

להדי יומא. נגד השמש: **דאיצבית ליה נהמא.** אתקן לו סעודה: **לגידא דרביתא.** על שפת נהר ששמו רביתא: **דרויח עלמא.** להתקבץ שם חיילותיו והוא נתכוין למקום שתהא רוח שולטת בו: **כנשיה לימא.** טאטו לים: **כנושאי.** מכבדי הבית: **זלוחאי.** מרביצי הבית במים מפני אבק העולה וכבר הם כלו לאכול כל זה: **אי הכי.** דנפישי חיילותיו כ"כ לא מצינא: **מסתוריתא.** דיוושלטייר"ש בלע"ז: **דוללי.** אשקניי"ש. וסימן זה היה למצורעים: **סתר דוללי.** דישבווירייי"ד: **משקל לא שקיל.** הטובה משנתנה: **שור.** דרכו להיות [א]כרסתן ופרסתן בעל כרס רחבה ופרסות רחבות: **גנובתיה.** זנבו: **שור שהקריב אדם הראשון.** כדאמרינן באלפני אידיהן במסכת ע"ז (דף ח.): **מקרין מפרים.** בשור של אדם הראשון קאי: **קרניו קודמין לפרסותיו.** שכל שוורים פרסותיהם נולדות עמם וקרנותיהם גדלים לאחר זמן אבל של מעשה בראשית בקומתם נבראו ובקרניהן וכשיצא מן הארץ ראשו תחלה נמצאו שקדמו קרנותיו לפרסותיו: ט)**בקומתן נבראו.** ולפיכך קדמו קרנותיו שהרי עמו נוצרו ויצאו תחלה והיינו שור פר ביום שהיה שור היה גדול כפר. שור בן יומו קרוי שור כדכתיב (ויקרא כב) שור כי יולד פר קיימא לן בן שלש (פרה פ"א משנה ג): **מקרין תרתי משמע.** שכן סתם שוורים: **לדעתם.** שהודיעם שיבראם והם נאותו: **לצביונם.** בדמות שבחרו להם: **שר העולם.** מלאך הממונה: באילנות נאמר למינהו עושה פרי למינו אבל בזרעים לא נאמר בצוואתם למינו אבל ביציאתם נאמר מזריע זרע למינהו: **שאין דרכן לצאת בערבוביא.** שהרי גדולים הן וענפיהן מרודין ואין ראויין ליגדל רצופים ותכופים כי אם מפוזרים: **אמר הקב"ה למינהו.** שיצא כל אילן בעצמו ברחוק מחבירו שיהא לו היכר: **אנו.** שרבים אנו ודרכנו לצאת תכופין ומעורבבין ואם אין נזהרים לצאת כל עשב לבד הרי אין אנו ניכרין זה מזה על אחת כמה וכמה: **ישמח ה' במעשיו.** שכולן זהירין במצותיו:

לר'

בקומתן נבראו. לא בעי למימר שנבראו בעמידה דהא אמרינן בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לח:) גבי אדם הראשון רביעית נזרקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו אלא בקומתן היינו שנגמרה כל קומתן מתחלתן: **אל תיקרי צבאם אלא צביונם.** י)פירש בערוך דכולהו נפקי מלצביונם שהוא לשון יופי כמו (ישעיה ד) לצבי ולתפארת ומאחר שהן ביופיין זהו בקומתן ולדעתן שהיופי לא יבא אלא אם כן [ב]נגדל כל הצורך ועוד יש לומר דקומתן נפיק מלשון הצבה: **פסוק זה שר העולם אמרו.** לפי מה שמפרשין דחנוך זה מטטרון כמו שיסד הפייט כ)תקיף מטטרון ל)שנהפך לאש מבשר ואומר דהוא שר העולם כמו שיסד הפייט שר המשרת נער נקרא הוא מטטרון הנכבד והנורא ואמרינן בפרק קמא דיבמות (דף טז: ושם) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי פסוק זה שר העולם אמרו [ג]וקשה מכאן דמשמע דשר העולם היה בששת ימי בראשית ושמא אגדות הם שחלוקות זו על זו ומי שסובר דמטטרון הוא שר העולם לית ליה דחנוך זה מטטרון א"נ מה שקרא הפייט למטטרון נער לא בשביל הפסוק של נער הייתי אלא לפי שכתוב בספר מ)יוסיפון דלמטטרון יש לו נ)שבע שמות וחשיב נער וגם מלינו דנער שם מלאך הוא כדכתיב (זכריה ב) רוץ אל הנער הלז: **הרכיב שני** דשאין זה על גב זה מהו. ואם תאמר מתניתין היא במסכת כלאים בפרק קמא (משנה ז) אין נוטעין אילן באילן ולא ירק בירק ועוד תנן (שם משנה ח) אין נותנין זרע דלעת בתוך החלמית מפני שהוא ירק בירק וי"ל דמבעיא ליה בחוצה לארץ דשרו כלאי זרעים ואסירי הרכבת האילן כדאיתא בסוף פרק קמא דקדושין (דף לט.) דדריש שדך למעוטי כלאי זרעים שבחוצה לארץ והרכבת האילן אסורה מדכתיב (ויקרא יט) את [וגו'] בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמה בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמה בין בארץ בין בחוצה לארץ אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ ומבעיא ליה אי חשיבא ליה הרכבת זרעים כהרכבת אילן משום דכתיב [ד]בהן למינהו או לא אי נמי אפילו בארץ ⊖מיבעיא ליה לר' ס)אושעיא דאמר ע) עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד דדילמא מתניתין דכלאים כרבנן אי נמי בשאר כלאי זרעים ואליבא דרבנן איירי הכא דאמר בהקומץ זוטא (מנחות דף טו:) קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים לא אי נמי לבני נח קמיבעיא ליה דשרו בכלאי זרעים ואסירי בהרכבת האילן כדאיתא פרק ארבע מיתות (סנהדרין ס.) ונפקא לן מדכתיב (שם) את חוקותי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים והיינו בהרכבה דומיא דבהמה ושחקקתי לך כבר היינו לבני נח דכתיב בהו למינהו באילנות ובבהמה דלמינהו איסור כלאים משמע כדמוכח בסוף שור שנגח את הפרה (ב"ק נה.) [ה]דבעי התם הרביע שני מינים שבים מהו מי גמרי למינהו למינהו מיבשה או לא ומבעיא לן אי הוי הרכבת ירק בירק כמו הרכבת אילן באילן והוי בכלל שדך ואע"ג דכתיב למינהו איצטריך את חוקותי שחקקתי לך כבר דלא הוה ידעינן דלמינהו אתא לאיסור כלאים אי לא כתיב חוקותי ואי לא למינהו מאת חוקותי לחוד לא הוה נפקא לן דה"א חוקותי [ו]שחקקתי לך כבר במרה וא"ת [ז]הא דפריך התם אלא מעתה ושמרתם את חוקותי מאי חוקות שחקקתי לך כבר איכא ומאי קשיא הא לא מוקמינן האי אבני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב למינהו במעשה בראשית וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכי היכי דהאי לא קאי אבני נח האי נמי לא קאי אבני נח ומשני דהתם כתיב חוקותי בתר ושמרתם אבל הכא כתיב חוקותי קודם תשמרו:

אמרה

מסורת הש"ס

א) [עיין תוס' יבמות סג. ד"ה זכין], ב) [תענית כה.], ג) [פי' כשתבא לקנות השור בדוק אם יש לו כרס גדולה כו' עיין ערוך בערך כרס א'], ד) [שבת כח:] ע"ז ח. ע"ש, ה) [ע"ז ח.], ו) ר"ה יא., ז) [צ"ל לדעתן], ח) [שם איתא למינו], ט) [צ"ל אחר ד"ה מקרין תרתי], י) [וזה לשון הערוך [ערך צב א'] כל מעשה בראשית לקומתן נבראו לצביון נבראו פירוש לקומתן גדולים מלאים ולא קטנים שצריכין לגדל לדעתן נבראו ולא כדעת התינוקות ופי' לצביון לשון יופי כמו לצבי כו'], כ) [ביוצר לשמחת תורה], ל) [צ"ל ושר הנהפך], מ) [עיין תוס' יבמות שם שכתבו בשם פסיקתא שמונה שמות וכו'], נ) ס"א שבעים [וכן איתא בספר היכלות הביאו השל"ה דף מו: דפוס אמ"ש ד"ה הכלל העולה], ס) [צ"ל יאשיה], ע) [לקמן פג:],

◆

גליון הש"ס

גמ' **אלא צביונם.** עיין בפרש"י על התורה בראשית א כה: תוס' ד"ה הרכיב וכו' **מבעיא ליה לר' אושעיא.** עיין לקמן פג ע"ב תוס' ד"ה ולאפוקי:

◆

מוסף רש"י

מקרין תרתי משמע. דסתם מקרין על קרניו (שבת כח:). **ותיטב לה' משור פר.** אמר דוד ותיטב לה' תפלתי משור, שבשור שהיה שור דהיינו אותו יום שנולד כדכתיב שור או כשב וגו', הרי שור והוא מקריב כפר בן ג' שהפילו קרניו לא חסר (ע"ז ח.). **בקומתן נבראו.** שור עם קרניו מגודלין, וכיון שיצא ראשו תחלה יצאו קרנותיו קודמות לפרסותיו (שם). **בדעתן נבראו.** שאלם אם חפצין להבראות ואמרו הן (ר"ה יא. ושם: לדעתן). **בצביונם.** בטעם כל אחד ואחד ובדפוס כל אחד ואחד (שם).

שיטה מקובצת

[א] שור דרכו להיות כַּרְסְתָן וּפַרְסְתָן: [ב] אלא א"כ נתגדל כל הצורך: [ג] שר העולם אמרו קשה: [ד] משום דכתיב למינהו בעשייה או א"נ אפי' בארץ מיבעיא ליה לר' יאשיה דאמר: [ה] נרשם על מלות דבעי הרביע על מלות מהו מי נו"ב דאמר ר"ל המרביע [שני מינים שבים] לוקה דגמרינן: [ו] איצטריך את חוקותי לחוקים שחקקתי לך כבר: [ז] וא"ת הא דפריך התם:

עין משפט נר מצוה

רנג א מיי' פ"א מהל' כלאים הלכה ה סמג לאוין רעט טוש"ע י"ד סי' רצה סעיף ג:

◆

תורה אור השלם

1. הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׂם עָבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: תהלים קד ג
2. וְתִיטַב לַייָ מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס: תהלים סט לב
3. וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: בראשית ב א
4. יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו: תהלים קד לא
5. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן: בראשית א יא

◆

לעזי רש"י

דיוושלטייר"ש
[דישבולטויר"ש]. מַסלִלה (מתקן להתרת פקעות).
אשקניי"ש
[אישקניא"ש]. דוללות.
דישבווירייי"ד
[דישבוידיי"ר]. לסתור.

◆

רבינו גרשום

דניצבות ליה לחמא. כלומר בעינא ליכרה לו כירה: פוק צבית. כלומר הכן לו הכירה אגודה דימא: כנושאי. כלומר מכבדי רחבה וזולחאי מזלפין הרחבה הרוח והגשמים: מסתורית. אטרדיול בלעז: וסתר דוולאי. כלו' עושה בה מלאכתה: כרסתן ופרסתן. כלומר סימנין של שור כרסו גדול ופרסותיו גדולות: מאי נפקא מינה למקח וממכר. כלומר מי שמוכר שור לחבירו כרסתן ופרסתן איבעי ליה למיהב: מסייע ליה לריב"ל. כלומר מה דאמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרנותיו קודמות לפרסותיו מסייע ליה לריב"ל דאמר כל מעשה בראשית בקומתן נבראו כל מה שעתיד להיות לו לאחר זמן נברא עמו וכשנברא בין בהמה בין אדה"ר נברא תחלה [הראשון] וכשנברא הראשון היו קרנים בראש ואח"כ נבראו הפרסות: לצביונם נבראו. כלומר הקב"ה שאל להם רצונם שאברא אתכם: לדעתן נבראו. בכלל